

Olga Tokarczuk

Călătoria
oamenilor Cărții

Traducere din limba polonă
de Constantin Geambașu

POLIROM
2020

Orice călătorie începe cu o stare ce ar putea fi definită ca sufocare din cauza spațiului. De surescitare, corpul tremură imperceptibil, iar mintea este amețită de atâtea peisaje. Abia după o bună bucată de vreme, omul, smuls de bunăvoie sau prin forța împrejurărilor din locul în care a trăit, se întoarce la ceea ce a lăsat în urma sa. Oamenii se identifică cu locurile unde-și au rădăcinile, ca și cum viața fără înrădăcinare în pământ nu ar fi decât un surogat, ceva fără sens. Totuși, o dată cu lăsarea în urmă a pietrelor ce măsoară milele, trecutul materializat în locuri concrete pălește, fiind din ce în ce mai șters de ceea ce se perindă în fața ochilor. Drumul cu urme scobite de roțile carelor, fântânile de pe margine, oamenii străini, troițele ridicate la răspântii, satele zărite de departe, spațiul uriaș, întins pe cele trei dimensiuni ale pământului, orizontului și cerului.

Nu atât scopul este important la începutul călătoriei, cât deplasarea în spațiu și timp. Gândirea are atunci loc suficient pentru a putea să alerge leneș, iar văzul se așterne pe peisajul întins asemenea petalelor de mac

în floare. Hotarele neliniștilor și ale temerilor devin mai blânde și mai convenționale. Lumea percepută dintr-un punct mișcător pare armonioasă și neschimbătoare ca formă.

Și totuși, călătoria este cea mai profundă experiență a trecerii, a schimbării și a independenței față de detalii. Tocmai această trăsătură, detaliul, este esența nemișcării, căci miezul lucrurilor se schimbă mereu. Situații din trecut, privite cu ochii călătorului, își dezvăluie adesea noi semnificații. Oamenii care călătoresc devin mai înțelepți nu numai pentru că ei cunosc mereu noi priveliști și întâmplări, ci tocmai pentru că ei înșiși devin pentru sine niște peisaje trecătoare, pe care le pot privi lesne de la o distanță confortabilă. Ei disting atunci mai mult decât detaliile. Configurația acestora nu mai pare definitivă și univocă. Se schimbă în funcție de punctul de vedere.

Călătoria într-o trăsură neagră și acoperită pe vreme caniculară poate deveni un iad. Văpaia apasă greu și acoperă pielea mâinilor și a feței cu un strat subțire de transpirație lipicioasă. Ferestrele mici ale trăsurii și deplasarea anevoioasă pe drumul bolovănos nu aduc adierea binecuvântată.

Discuția nu se închea, cu siguranță, din cauza duhorii și a zăpușelii. Cei doi bărbați o priveau pe Veronica pe ascuns. Și-ar fi scos desigur perucile de pe capul transpirat dacă n-ar fi fost această femeie, apărută între ei printr-un concurs de împrejurări.

Pe Veronica n-o deranja că este observată. Era obișnuită cu astfel de priviri. Ea se uita pe fereastră, gândindu-se pătimaș la iubitul ei. Gândurile se repetau, aceleași amintiri reveneau, până ce, în final, se împrăștiară într-un flux vag al imaginilor, iar Veronica adormi. De partea cealaltă, imaginile deveneau haotice și obositoare.

Visa că uitase numele unei persoane deosebit de importante pentru ea. Persoana aceasta stătea undeva aproape, dincolo de ușă, de perete, în așteptare, până ce rostirea numelui avea să-i permită să intre și să rămână. Veronica își amintea cu greu numele tuturor bărbaților pe care-i cunoștea, însă nici unul nu era acela. Numele tatălui, al fratelui, al unui cunoscut de pe stradă, al primului iubit, numele zecilor de prieteni. Căuta măcar prima literă, dorind să o asocieze cu ceva, dar memoria ei se înțepenise ca o cheie într-o broască ruginită. Timpul trecea și situația se agrava. Nu putea face nimic.

Avea impresia că acest coșmar durează de mult, dar, când își veni în fire, constată că visul ținuse doar câteva minute. Dispăruse imediat și pătrunsese undeva sub pleoape. Dacă ar fi fost întrebată acum ce a visat, n-ar fi izbutit să răspundă.

Între timp, dincolo de fereastră se terminase tot ce putea aminti de Paris. Dincolo de marginea capitalei începea provincia și totul i se părea mai mic, mai urât, mai neîngrijit. De îndată se schimbă chiar și limba. Țăranul pe care-l întâlnește în timpul unei opriri de câteva minute vorbea într-un dialect amuzant, stâlcit. Franceza era obligatorie doar la Paris.

Se hotărâra să nu mai facă popasuri lungi pe drum și să meargă direct la Angerville. Trăsura se mai opri doar o singură dată și băiatul-vizitiu își aduse lângă el câinele obosit.

— Cum vi se pare acest băiat? întrebă Marchizul când porniră mai departe.

— Nu pare prea dezghețat, răspunse de Berle.

— Trebuie neapărat să angajăm un vizitiu în Angerville, hotărî Marchizul.

Marchizul se simțea răspunzător pentru această expediție. Se pregătise pentru ea mult mai devreme, știind că nu se poate bizui în problemele de organizare nici pe de Berle, lipsit de imaginație, nici pe cavalerul imprevizibil în comportamentul său (și oare nu avea dreptate?), nici pe sârmanul de Chevillon. De altfel, își asumase cu bucurie această obligație. Îi plăcea să facă atât lucruri concrete, cât și planuri, pe care le realiza apoi, punct cu punct, cu o consecvență neclintită. Acum fusese totuși derutat. Încă de la început, nimic nu se desfășura cum trebuie. Duelul cavalerului, neașteptatul cadou în postura întreținutei acestuia. Apoi vizitiul, care subit se îmbolnăvisese grav, și înlocuirea lui cu băiatul mut, ce nu părea prea descurcăreț. Dar Marchizul n-ar fi fost cine este dacă, dincolo de priceperea de a pune la cale întâmplări și de a le aranja în secvențe succesive și logice, nu ar fi posedat simțul intuitiv de a se supune evenimentelor pe care le proiecta cineva mai puternic decât el.

— Dacă ceva se produce de la sine, din întâmplare, este expresia voinței divine, îi spuse cu jumătate de glas lui de Berle. Dar acesta era de altă părere:

— Am putea să privim acest lucru ca pe un avertisment. Orice schimbare a unui plan chiar de la început este extrem de primejdioasă. Ca în geometrie, abaterea de la o dreaptă, mică, la început, devine mai târziu de necorectat.

Pe de Berle îl năpădiră presimțiri neplăcute. Se gândea la burta tare, netedă și destul de mare a soției sale și la faptul că de această dată ar fi putut să apară complicații. Se gândea la afacerile abandonate. La semnele pe care Dumnezeu i le dăduse întotdeauna și pe care, după cum constatase, se obișnuise să le recunoască. Era supărat că are astfel de gânduri, fiindcă încă nu recunoscuse față de sine că nu ar fi dorit să continue călătoria și că de la început o considerase o idee nebunească. Oare nu-i de ajuns că finanțează această expediție? Căuta acum pretexte pentru a-și explica dispariția bruscă a entuziasmului.

Își aminti de copii: o grămadă de suflete, în care se amestecau trăsăturile lui și ale soției sale. Iar acum i se va mai naște unul. Cum va fi? Soarele și Venus se vor afla în semnul Fecioarei. E un semn bun, harnic și concret. Dacă-i va veni pe lume un băiat, va avea un ajutor în afaceri. Dacă-i fetiță, va deveni în viitor o minunată stăpână a casei. Modestă, harnică, poate puțin prozaică, dar o femeie nu trebuie să umble cu capul în nori. Se gândea că, dacă ar zămisli atâția copii,

încât fiecare dintre ei să aibă Soarele în alt semn, atunci în casă ar avea întreg zodiacul. Ar putea cerceta diferitele interdependențe dintre ei, dispunând astfel cu siguranță de un material perfect pentru experiențe. Să stea într-o bibliotecă răcoroasă, să bea suc de portocale și să-și noteze observațiile în registre cu tabele. De Berle se afla cu gândul acasă și se învârtea acum prin încăperi, simțind o adevărată aversiune față de careta ce hurducăia în caniculă.

— Nu crezi că-i prea mult imprevizibil pentru început? îl întreabă pe Marchiz în șoaptă, întrucât „femeia aceea”, care stătea lângă el, ațipise din nou. Am fi putut rămâne în Paris..., am fi putut aștepta...

Marchizul zâmbi și se așeză comod pe banchetă. Cu o mișcare a capului arată spre soarele care, ca un păianjen auriu, începuse să se lase încet spre orizont:

— Atât mă bucur că, în sfârșit, călătorim, zise el, de parcă n-auzise nimic din ce spusese prietenul său.

Păcat că nu se știe în ce chip evoluează lucrurile. Oare decurg unul din celălalt după niște reguli greu de formulat? Sunt oare asemenea unor cutii care se scot din altele mai mari, iar acestea din altele și mai mari? Să fie oare lucrurile dominate de puteri dependente doar de vrerea divină, imprevizibilă pentru om? Sau poate nu-i nici o legătură între ele, poate se întâmplă după cum le e voia, neașteptat și haotic, negându-se reciproc și amăgind oamenii prin aparența lor logică?